

AVRUPA'DA HARMANLANMIŞ ARAP KÖKENLİ MÜZİĞİN TÜRK MÜZİĞİNE YANSIMASI VE ENRICO MACIAS ÖRNEĞİ

Gözde Çolakoğlu, Ayhan Sarı
İstanbul Teknik Üniversitesi
gozde.colakoglu@gmail.com

Avrupa'dan ithal edilen müziklere Türkçe sözlerin yazıldığı 1960-70'li yıllar, 'Türk Hafif Müziği' de denilen türdeki aranjman şarkılarla bütünleşmiştir. Erol Büyükburç, Fecri Ebcioğlu ile yola giren süreçte, Ajda Pekkan, Füsün Önal, Selçuk Ural, Yeliz, Nilüfer gibi dönemin pek çok popüler müzik icracısı tarafından okunan bu aranjmanlar, hem doğu, hem de batı özellikleri taşıyan eserlerin farklı bir icra tarzıyla Türk Müziği'ne girmesini sağlamıştır.

Avrupalı devletlerin egemenliği altındaki sömürge devletlerinde yaşayan veya göç ile bu devletlerin vatandaşı olmuş Kuzey Afrika&Arap kökenli besteci/şarkıcılarca bestelenip icra edilen Arap müziği motif, çalgı ve unsurlarıyla renklendirilmiş bu şarkıların genellikle Fransızca sözlerden Türkçe'ye uyarlandığı gözlenmektedir. Söz konusu şarkıların ülkelerarası taşınması konusunda ise Enrico Macias, Dalida, Sammy Clark, Aldo, Maya Casabianca ve Feyruz gibi isimler öne çıkar.

İşte 1960-1970'lerin 'Türk Hafif Müziği' adı verilen türde icra edilmek üzere Türkçe'ye çevrilmiş aranjmanlarıyla tanınan Enrico Macias örneklemini konu üzerinde bir mihenk taşıdır. Bu çalışmanın amacı, Avrupa'da harmanlanmış Arap kökenli Türkçe aranjman şarkılara Enrico Macias örneği ile dikkat çekmek, bugüne kadar üzerinde durulmamış olan, Türkçe aranjman şarkıları; tarihi ve coğrafi açıları, müzikal öğeleri ve kimlik teorileri bağlamında çalışılması gerektiğine ışık tutmaktır.

Bildiride Cezayir asıllı Fransız şarkıcı Macias'ın şarkılarındaki makamsal, ritmik ve çalgılaşma özellikleri ve bu şarkıların Türk Müziği'ne yansımaya şekli müzikal analiz yöntemi ile ele alınacak ve değerlendirilecektir.

Doğu- Batı Etkileşimi

Afrika'daki Büyük Sahra Çölü'nden Basra Körfezi'ne kadar geniş bir coğrafyada ortaya çıkan, bugün de varlığını sürdüren Arap müziği, 11-13. yüzyıl Endülüs kültürü ile girdiği Avrupa topraklarında karşılıklı bir kültürel etkileşiminin başlangıcını oluşturmuştur. Araplar'ın ilk müzik ekolleri de Endülüs olarak adlandırılmaktadır. Endülüs 711-1492 yılları arasında İber¹ Yarım adasında Müslümanlığın etkisi altında bulunan bölgeyi ifade etmekte, bu bağlamda Arap Müziği'nin de bölgedeki egemenliğini simgelemektedir. (Bkz. Şekil 1)

1 Avrupa kıtasının Akdeniz'e uzanan üç yarımadasından biridir. İber Yarımadasında İspanya ve Portekiz devletleri yer almaktadır.

Şekil 1. Arap Müziği Coğrafyası

18 ve 19. yüzyıllarda ise tam tersi bir görüntü karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyıllarda Fransızlar'ın sömürge imparatorluğuyla; Cezayir, Fas, Tunus gibi pek çok Arap kökenli toplumu bünyesinde barındırması, Avrupalı toplumlar ile sömürgeleri arasında kültürel etkileşim birlikteliğinin devamını sağlamıştır. Arap müziği üzerine dikkat çekici çalışmalar kaleme alan Julian Ribera ve Henry George Farmer gibi araştırmacılar ise ritim ve şarkı formlarından müzik teorisi ve çalgılara kadar uzanan bu etkilerden bahsetmişlerdir. Farmer bu müzik geleneğinin zengin bir sentezi ürünü olduğuna işaret ederek eski kültürler arasındaki etkileşimin özellikle müzikal boyutlarına ışık tutmuştur (Farmer 1930:89-124).

Bu gelişmelerin ışığında; 20. yüzyılda *Franco-Arabic* terimi doğmuştur. Terim doğu-batı arasındaki kültürler arası karışımı ve buradaki formları anlatmak için kullanılmasına rağmen, Arap-Fransız, Arap-İtalyan ve hatta Arap-İngiliz tarz ve şiirlerini birleştiren melez müzik tarzını ifade etmektedir.

20. yüzyıla birlikte doğan bu tarzın, Türkiye'ye aranjman olarak girmesi ise 1970'leri bulur. Doğudan gelen Arap kökenli müzik öğelerinin 'Arabesk' olarak nitelendirildiği bu dönemde, aynı kökenden ancak batıdan gelen müzik öğelerine 'Aranjman' adı verilmesinin tamamen coğrafi tabanlı olduğu kanısındayız.

İşte 20. yüzyılın ilk yarısında 1938 yılında Cezayir'in Constantine kentinde doğan Macias, Cezayir'in bağımsızlık savaşı başlayınca 1961 yılında Fransa'ya gider. İspanyol edasıyla gitarı yarı ud gibi çalan Macias, 1962 yılında *Adieu Mon Pays* (Elveda Ülkem) adlı albümü çıkarıp bir anda hit olur. Lübnan, Yunanistan ve Türkiye turları gerçekleştirir. Amerika'da Carnegie Hall'da kapalı gişe konserler verir. 1976 yılında altın plak ödülü alır. Barış Büyükelçisi seçilir.

Macias'ın eserlerindeki doğu-batı etkileşimi ve şarkılarının aranjmanların en büyük kaynağı olmasının sebebi; muhtemelen şarkılarının makamsal öğelerden oluşması, ud, kanun, darbuka, tanbur gibi çalgılarla icra edilmesidir.

Macias'ın orijinal şarkıları ve Türkçe aranjmanlarını makamsal ve ritmik yapı, çalgılar ve müzikal öğeler açısından incelemek Macias tarafından okunan 3 şarkının originali ile Türkçe aranjmanın da temel melodik figürleri notaya alınmıştır. ²

Örnek 1a- La Fete Orientale

Enrico Masias'ın *La Fete Orientale* adlı parçasında elektrogitar, basgitar, bateri, ney benzeri üflemeli bir çalgı, keman, kanun, sitar ve tabla çalgıları dikkati çekmektedir. Kürdi ve Hicaz dizilerinin hakim olduğu parçanın sonundaki 4/4'lük ritim solosu, zılgıt sesleri ve gırtlak özellikleri parçayı Arap müziğine yakın bir atmosfere büründürmüştür.

Örnek 1b- Çok mu Gördün

Aynı parçanın Türkçe versiyonu Gökben tarafından seslendirilmiştir. *Çok mu gördün* başlıklı parçada flüt, keman, bas gitar ve klasik gitar çalgıları duyulmakta olup ve batılı bir hava hakimdir.

² Melodik yapıyı ifade ederken incelenen eserlerin aynı sisteme göre yazılması ve makamsal özelliklerin ortak olarak tanımlanması ihtiyacını karşılayacak en uygun notasyon sisteminin günümüz Türk müziğinde kullanılan Arel-Ezgi- Uzdilek sistemi olduğuna karar verilmiş, örnek 2a'da seğah perdesi kullanılmıştır.

Örnek 2a- Aux Talons De Ses Souliers

Enrico Macias'ın '*Aux talons de ses souliers*' adlı parçasında darbuka, sitar, buzuki, ud, flüt gibi çalgılar göze çarpmaktadır. Parça boyunca hakim olan yapı darbukanın kıvrak ritimleri üzerine kurulmuştur.

The image shows a musical score for 'Aux Talons De Ses Souliers' by Enrico Macias. It consists of eight staves of music. The first staff is a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 4/4 time signature. The music is written in a rhythmic style with many eighth and sixteenth notes, characteristic of the darbuka. The second staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, featuring a melodic line with eighth and sixteenth notes. The third staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The fourth staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The fifth staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The sixth staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The seventh staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The eighth staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern.

Örnek 2b- Bu ne Dünya Kardeşim

Aynı parçanın Türkçe versiyonu Yeliz tarafından söylenmiştir. '*Bu ne dünya kardeşim*' adlı parçada bateri, bas, akustik gitar, flüt, mandolin çalgıları duyulmaktadır. Darbuka yerine ritim çalgısı olarak bateri kullanılmış, makamsal yapı ve ritimlerden uzak batılı bir hava yaratılmaya çalışılmıştır.

The image shows a musical score for 'Bu ne Dünya Kardeşim' by Yeliz. It consists of four staves of music. The first staff is a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 4/4 time signature. The music is written in a rhythmic style with many eighth and sixteenth notes, characteristic of the darbuka. The second staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, featuring a melodic line with eighth and sixteenth notes. The third staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern. The fourth staff is a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature, continuing the rhythmic pattern.

Örnek 3a - On s'embrasse et on oublie

Enrico Masias'ın *On S'embrasse Et On Oublie* adlı parçasında keman, flüt, pizzicato string, elektro akustik gitar, bateri, buzuki, klarnet çalgıları ve alkış sesi göze çarpmaktadır.

Örnek 3b – Hoş Gör Sen

Ajda Pekkan tarafından okunan '*Hoş gör sen*' adlı parçada ise elektro gitar, keman, elektro akustik gitar, bas, bateri, flüt çalgıları duyulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu bildiriye oluşturmak amacıyla Enrico Masias'ın Türkçe'ye çevrilen 40'a yakın şarkısı incelenmiştir. (Bkz. Ek 1) Söz konusu şarkıcı ve şarkılarının hemen tümünde farkında olunmayan bir Kuzey Afrika kültürü ve ayrıca Arap kültürü etkisi hakimdir. Fakat bu etki o kadar doğal bir tarzda harmanlanmıştır ki, farklar ancak özümsemiş bir bakış açısıyla kendini belli etmektedir.

İncelenen şarkıların çoğunda, orijinaldeki makamsal, ritmik ve çalgısal yapının aranjmanında batılı bir kimliğe dönüştürülmeye çalışıldığı gözlenmiştir. Örneğin zılgıt sesleri yerini gitara, darbuka bateriye, kemanlar flüte bırakmıştır.

Yıllar boyu arabesk olarak dışlanan müzikal yapının farklı bir türü, 'Türkçe Sözlü Hafif Müzik' denilen türe Avrupa'dan aranjman kimliğiyle girmiş, eserlerin makamsal, ritmik ve çalgılama özellikleri açısından batılı bir üslup içinde yedirilmeleri, arabeski akıllara bile getirmeyecek, hem doğu, hem de batı özellikleri taşıyan eserlerin farklı bir icra tarzıyla yer etmesini sağlamıştır.

Melodik kaynağın orijinali ile kültürel ve sosyal birliktelik içinde harmanlanmış yeni şekli üzerindeki araştırmalar, bu zamana kadar üzerinde çalışılmamış bir konuya zemin hazırlamalıdır.

Bu çalışmaların başlatılarak, verilerin coğrafi özellikler bağlamında yapılan müzikal analiz yöntemleri ve kimlik teorileri üzerinden değerlendirilmesi de, ayrıca önem taşımaktadır.

Kültürel pratikler, kurumlar, gelenek ve görenekler, beslenme şekilleri, kadın-erkek ilişkileri, dil, törenler, müzik türleri, dans türleri, çalgılar gibi grupları farklı kılan tanımlayıcı işaretler kültürel kimliği şekillendirir (Stokes 1998: 134). Kültürel Kimlik toplumları birleştirirken, diğer toplumlardan da ayıran öğeler topluluğudur. Toplumlar kültürel kimliğe dair özellikleriyle birbirlerinde farklılaşır.

Farklı kültürel kimliklere ait bireylerin 'birlik' olmadan 'beraber' olmaları ve benzer popüler deneyimlere karşılık verecek esneklikte olmaları bağlamında, aranjmanların incelenmesi gerekmektedir.

Referanslar

Farmer, Henry George, 1930. *Historical Facts for the Arabian Musical Influence*, London:William Reeves Bookseller Limited.

Stokes, M., 1994. "Ethnicity, Identity and Music" *Ethnicity, Identity and Music*: 1-28. (ed.) Martin Stokes, Berg Publishers, New York.

	Aranjmanı Seslendiren Şarkıcı	Türkçe Aranjmanın Adı	Albüm Adı-Yılı	Yabancı Şarkıcı (Orijinal Şarkının Yorumcusu)	Şarkının Orijinal Adı	Albüm Adı-Yılı	Yeni Kayıt
1	Gökben	Çok mu Gördün	Bu ne Biçim İştir 1977	ENRICO Macias	Hallelujah		
2	Ajda Pekkan	Hoşgör Sen	45'lik 1975	ENRICO Macias	On S'embrasse Et On Oublie	On S' Embrasse Et On Oublie / Le Grain De Sable-1974	De Musique en musique 2-2
3	Ajda Pekkan	Sen ve ben	Büyük Kabare 1983	ENRICO Macias	Juif Espagnol	Le Mendant De L'Amour / Juif Espagnol-1980	Je Me Souviens: 1965-1995
4	Nilüfer	Pişman Olacaksın	45'lik 1977	ENRICO Macias	Reste-Moi Fidèle	Bravo Enrico-1970	Talent du Siecle
5	Yeliz	Bu Ne Dünya Kardeşim	45'lik 1976	ENRICO Macias	Aux Talons De Ses Souliers	Single	Chansons D'or
6	Tanju Okan	Koy Koy Koy	45'lik 1972	ENRICO Macias	Poi Poi Poi	Single-1963	Talent du Siecle
7	Berkant	Çiçekler Gönül Bahçesini Süsler	45'lik 1968	ENRICO Macias	On M'Apelle L' Oriental	Single L'Oriental-1962	L'Oriental
8	Seyyal Taner	Son Verdım Kalbimin İşine	45'lik 1976	ENRICO Macias	Je Suis Content Pour Toi	Un Grand Amour / Je Suis Content Pour Toi-1971	Orenges Amers
	Berkant	Ben, Sen, O		ENRICO Macias	Je Suis Content Pour Toi	Un Grand Amour / Je Suis Content Pour Toi-1971	Orenges Amers
9	Juanito	Kumsaldaki İzler	45'lik 1970	ENRICO Macias	Solenzara	Single-1967	
	Selçuk Ural	Kumsaldaki İzler	45'lik 1969	ENRICO Macias	Solenzara	Single-1967	
10	Juanito	Arkadaşımın Aşkısın	45'lik 1969	ENRICO Macias	La Femme De Mon Ami	Vagabonds Sans Rivage-1963	Disque D'or
	Selçuk Ural	Arkadaşımın Aşkısın	1996	ENRICO Macias	La Femme De Mon Ami	Vagabonds Sans Rivage-1963	Disque D'or
11	Ajda Pekkan	Ağlama Yarım	45'lik 1975	ENRICO Macias	Entre l'orient et l'occident	Single	
	Yeliz	Bir Bahar Yağmuru	45'lik 1976	ENRICO Macias	Entre L'Orient Et L'Occident	Single	
12	Ayla Algan	Aşka Veda	Albüm 1977	ENRICO Macias	Je Quitte Mon Pays	Single	
	Juanito	Gurbet	45'lik 1969	ENRICO Macias	Je Quitte Mon Pays	Single	

EK 1-Enrico Macias Aranjman ve Diskografi Listesi

	Aranjmanı Seslendiren Şarkıcı	Türkçe Aranjman Adı	Yabancı Şarkıcı (Orijinal Şarkının Yorumcusu)	Şarkının Orijinal Adı
13	Berkant	Düğün Şarkısı	ENRICO Macias	Pour Tout L'or Du Monde
14	Berkant	Seni Bulsam Beni Beklerken	ENRICO Macias	Les Vacances
15	Berkant	Yıllardan Sonra Dönersem	ENRICO Macias	Le Plus Grand Bonheur Du Monde
16	Engin Evin	Kıskançlık Hastası	ENRICO Macias	Jalousie Maladie
17	Engin Evin	Olmaz Olsam	ENRICO Macias	Melisa
18	Fusun Önal	Döne Döne	ENRICO Macias	Le Mendiant De L'amour
19	İhsan Kayral	Bir Ömür Böyle Geçti	ENRICO Macias	Un Rayon De Soleil
20	Başar Tamer	Özlemekten Yoruldum	ENRICO Macias	Aux Talons De Ses Souliers
21	Sezer Güvenirgil	Sevdim Sevildim	ENRICO Macias	Les Filles De Mon Pays
22	Kamuran Akkor	Aşk Eski Bir Yalan	ENRICO Macias	S'il Fallait Tout Donner
23	Ferdi Özbeğen	Aman Dikkatli Ol	ENRICO Macias	Aie, Aie, Aie, Je T'aime
24	Ferdi Özbeğen	Aman Yavaş	ENRICO Macias	Oublie Les Filles
25	Kamuran Akkor	Bal Arısı	ENRICO Macias	Sans Voir Le Jour
26	Mavi Çocuklar	Deniz Kızı	ENRICO Macias	Chanter
27	Neşe Eren	İyi Olur İnşallah	ENRICO Macias	La fete orientale
28	Nilüfer	Hey Gidi Günler	ENRICO Macias	Le Violon De Mon Pere
29	Juanito	Son Şarkım	ENRICO Macias	Non, Je N'ai Pas Oublie
30	Gökben	Rüzgar Gibi Geçtin	ENRICO Macias	La Casa Del Sol
31	Hümeyra	Do Do Do Di Re Re	ENRICO Macias	Le Mendiant De L'amour
32	İşıl Yücesoy	Açılmamış Mektup	ENRICO Macias	Ta Lettre
33	Selçuk Ural	Sensin Yaşanmazmış	ENRICO Macias	Paris Tu M'as Pris Dans Tes Bras
34	Semiramis Pekkan	O Var Ya	ENRICO Macias	Oumparare
35	Nilüfer	Selam Söyle	ENRICO Macias	Pourquoi Parler D'amour
36	Sibel Egemen	Vazgeçmem Senden	ENRICO Macias	Palalero
37	Tanju Okan	Benim Halkım	ENRICO Macias	À La Face De l'Humanite
38	Yeliz	Babanın Soyadı	ENRICO Macias	Le Prenom De Mon Pere
39	Ömür Göksel	Seni Tanır Gibiyim	ENRICO Macias	Pour Tout L'or Du Monde

EK 2- Enrico Macias Aranjman Listesi